NEW TENDENCIES IN THE EVOLUTION OF THE ROMANIAN MEDICAL LANGUAGE

Eugenia Mincu, Assoc. Prof., PhD, The Moldavian Science Academy

Abstract: The Romanian medical language includes the lexicon from the common language, the common scientific lexicon, the terminological lexicon. Latin language remains to be a communication language in medicine. The cultivation of the medical language has as basis actual processes of globalization and internationalization of the (medical) terminology. The creation of the international general lexicon is an extralinguistic phenomenon, which has as an objective the planning and the compilation of the specialized medical language. The medical terms composed of Greek – Latin scholar elements are denominating medical knowledge, are included in medical specialization and have a specific linguistic behavior, subscribing in the neomorphemic system, susceptible in "unlimited" guarantying the terminological continuity and also the modernizing of the medical language. The actual tendencies in the cultivation of the medical language are dictated by: the preference for the analyzable terms; the predomination of the terminological lexical units in the totality of the lexical loans; the linguistic economy obtained through the conjunction of the terminological elements.

Keywords: medical language, terminology, Geek – Latin doublets.

Introducere. Limba în tridimensionalitatea ei (cuvânt → obiect, cuvânt → cuvânt, cuvânt → *ego hic nunc*) este o reflectare intelectuală a spiritului vremii, a realităţii existente. Limbajul medical exteriorizează cunoştinţe de medicină şi foloseşte unităţi lexicale specializate care transmit cunoştinţe medicale.

Unităţile „savante" autonome şi neautonome – nucleul lexicului terminologic medical

În *Marele Dicţionar de Neologisme* al lui Florin Marcu sunt explicate 1401 „cultisme" şi 585 de variante ale acestora.

E demonstrată deja existenţa unui lexicon general internaţional constituit din: a) unităţi lexicale autonome şi neautonome. Considerăm „cultismele" nucleul acestui lexicon şi garantul perpetuării limbajelor specializate; b) reguli fonologice, morfologice, lexicale etc. utilizabile în funcţie de solicitările informaţiei. Lexiconul are drept obiectiv standardizarea, normarea şi planificarea limbilor. Infiltrate în lexiconul general, **unităţile neautonome lexicale de origine greco-latină deţin statut de afixoide** (elemente de compunere provenite din unităţi autosemantice cu o poziţie intermediară între cuvânt şi afix; statut ce permite beneficierea de caracteristici nominative şi structurale).

Dubletele greco-latine în medicină

Dubletele greco-latine (unităţi lingvistice de origine greacă şi latină cu acelaşi sens) se stabilesc în perioada bilingvismului greco-latin, începând cu sec. I *ante Chr*. (Bârlea 118). În

BDD-A22333 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)

literatura de specialitate se atestă noţiunile de *echivalente corelative*, *dublete sinonimice*, *sinonime absolute* (Melnic 38). Fiecare dintre componente are o evoluţie individuală în limbajul medical, o istorie aparte şi solicită investigaţii (aspecte diacronic, sincronic) personalizate: **componenta latină** → limbă comună, limbaj specializat, terminologie; **componenta greacă** → limbaj specializat, terminologie.

Dubletul < lat. *vita, ae, f* şi < gr. *bios* „viaţă"

Componenta latină *vita,* ae, *f* se include în vocabularul fundamental al limbii române cu statut de lexem autonom: *viaţă.* În *Viaţa lumii*, Miron Costin oferă o definiţie prin prisma existenţialismului românesc. Viaţa (microuniversul) este o pregătire de cunoaştere a Adevărului Absolut (macrouniversul): „A lumii cântu cu jale cumplită viiaţa…". Viaţa, comparată cu „floarea", „apa", „norul", „stelele", „cerul" etc. este un indicator al comuniunii omului cu natura, sub amprenta misterioasă a Vremii: „Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viiaţa//Vieţuim şi viiaţa iaste neştiută…".

Aşadar, obiectul de studiu al medicinii este „cunoaşterea" vieţii omului, iar obiectivul disciplinelor şi al subdisciplinelor medicale este subordonat, în linii generale, sporirii nivelului de calitate a vieţii, fapt elucidat în *Protocoalele medicale,* elaborate în Republica Moldova în cadrul *Programului Preliminar de Ţară al „Fondului Provocările Mileniului" pentru Buna Guvernare*, finanţat de *Millennium Challenges Corporation*/USAID (2009-2011).

În limbajul medical sunt prezente lexemele autonome: *vital* (1590); *vitalitate* (1872); *vitalism; vitaliza* (1670) etc. din latinescul *vitalis, e,* împrumuturi din limbile franceză, germană (Dauzat 754). În forma sa iniţială (*vita, ae, f*), pătrunde în medicină în componenţa lexemului *vitamină* (*vita, ae, f + aminum, i, n* „amină a vieţii"), termenul fiind introdus în anul 1912 de către biochimistul polonez Casimir Funk, care a reuşit sa identifice vitamina B_1. Denumirea s-a extins şi asupra altor vitamine în pofida faptului că nu erau amine; ne referim la o estompare a sensului de bază şi la o extindere semantică a acestuia. În 1920, în nomenclatură chimică sunt introduşi termenii *vitamina A, vitamina B, Vitamina C* etc. Termenul *vitamină* penetrează domeniul medicinii şi devine el însuşi parte componentă a două plurilexeme – *vitaminoterapie, vitaminologie (*bazele vitaminologiei au fost puse deja în 1880 de către N. Lunin în lucrarea sa *Despre însemnătatea sărurilor anorganice…)* – în conjuncţie cu elementele greco-latine (autonome şi neautonome): *-terapie* (1846) < gr. *therapia* < *therapeuein* „a avea grijă, a vindeca" şi *-logie* < gr. *logos* „cuvânt". Se atestă o slabă tendinţă de afixoidare (statut de element formativ), dar cu o puternică polarizare semantică.

Lexemul *vitamină* este disponibil a se combina cu: sufixe – < gr. *osis* „condiţie", „stare", „afecţiune neinflamatoare" – *vtaminoză* „boală provocată de excesul de vitamine"; prefixe – < gr. *hypo* „dedesubt", „sub, deficit" – *hipovitaminoză* „deficienţă de vitamine în organism"; < gr. *hyper* „peste", „de asupra", „în exces" – *hipervitaminoză* „exces de vitamine în organism".

Cuvântul *vitamină* trece din nivelul înalt de specializare în cel redus; este frecvent utilizat în limbajul comun, dat fiind interesul sporit al omului faţă de starea de sănătate a organismului. Mai mult, se înregistrează situaţii de pleonasm (*slogan*-urile de tipul *Vitamina C – vitamina vieţii*) semnificaţia termenului nemaifiind sesizabilă.

Spre deosebire de termenul *vitamină*, în care componenta latină a dubletului deţine poziţie primară, în lexemul *longevitate,* aceasta are o poziţie secundară: < lat. *longus, a, um* + < lat. *vita, ae, f.* De multe ori se percepe doar prima parte a plurilexemului şi prezenţa pleonasmului este inevitabilă: *Longevitatea vieţii sau cum să fim în formă la 120 de ani*.

BDD-A22333 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)

Formule latine consacrate prezente în medicină. „Omul trăieşte, ia atitudine, crede într-o multiplicitate de valori, le ierarhizează şi dă astfel sens existenţei sale”. (Jean Peaget 15)

Hippokrate, părintele medicinii, defineşte viaţa în raport cu medicina prin *Ars longa, vita brevis* /*Arta rezistă în timp, viaţa este scurtă*, cuvântul *ars* desemnând *ars medica* /*arta de a medica*.

Expresia este actualizată în contextul disponibilităţii pe care ar trebui sa o avem în a experimenta lucruri noi, atunci când se iveşte o oportunitate. *Curriculum vitae* este o formulă latină, devenită indispensabilă activităţilor umane, CV-ul reprezentând un rezumat faptic al vieţii în funcţie de „drumul” pe care-l parcurge fiecare om.

În limbajul medical, este prezentă o altă formulă latină, utilizată cu predilecţie în limba de origine: *intra vitam* / *în timpul vieţii*; în practica medicală aceasta indică timpul de stabilire a unui diagnostic: *diagnosis intra vitam* în opoziţie cu *diagnosis post mortem*.

Componenta greacă *bios* evoluează în elementul de compunere *bio- /-biotic;-bioză*, frecvent utilizat în limbajul specializat şi care formează „terminosistemul” mai multor domenii de activitate, inclusiv al celui medical, incluzându-se în masa vocabularului. Pentru prima dată este atestat în structura cuvântului *biografie* „viaţa”, 1721 Trevoux (< gr. *bios* „viaţă” + < gr. *graphein* „a scrie”), apoi în *biologie*, 1802 (< gr. *bios* „viaţă” + < gr. *logos* „cuvânt” (Dauzat 89); *symbiose,* 1888 *(*adapt. din germ. 1879 de Bary); *biometrie,* 1833 (< gr. *bios* „viaţă” + < gr. *metron* „măsură”), iniţial indica „măsurarea şi delimitarea perioadelor de viaţă”, ulterior, în 1867, P. Larousse se referea la o ştiinţă nouă, inventată de către dr. Collongues – „ştiinţă care studiază lungimile de vibraţie vitală” (Cottez 52).

Elementul savant *bios* „viaţă” are o utilizare transdisciplinară: biologie – *anabioză* (termen introdus de către *A. Levengrec* în 1701) „reducere a activităţii vitale la unele organisme din pricina condiţiilor neprielnice de viaţă”; medicină – *biopsie* (creat de către E. Besnier în 1879) (Brătescu 149) „prelevarea prin procedee chirurgicale a unui fragment dintr-un ţesut viu pentru a fi studiat la microscop”; fizică – *bioenergetică* „ramură a biofizicii care studiază sursele energetice şi transformările de energie la nivelul materiei vii”; geografie – *biosferă* „totalitatea fiinţelor care trăiesc pe pământ, în apă şi în partea inferioară a atmosferei”.

În componenţa termenului „cultismul” este atestat în:

a) prepoziţie (prefixoid): ***bio****logie* „ştiinţa organismelor vii, animale şi vegetale”; b) postpoziţie (sufixoid): *anti****biotic*** „substanţă organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale şi vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiţi microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care se utilizează în tratamentul bolilor infecţioase”. În 1871 J. Lister întrevede posibilitatea utilizării terapeutice a concurenţei vitale, ulterior V. A. Manassein utilizează empiric mucegaiul verde în tratamentul unor boli de piele. Termenul *antibiotic* este introdus de către microbiologul american Selman Abraham Waksman în 1942 (Avramescu 76); *astenobioză* „fază de activitate redusă”.

Disponibilităţile de combinare a elementului savant în biomedicină sunt variate:

a) **Prefixe.** Recent inventarul de prefixe (*sim-, anti-, para-* etc.) a achiziţionat alte două segmente lexicale. De remarcat tendinţa elementului *-biotic* de a se combina cu prefixele *pre-* şi *pro-*: *Prebiotice şi probiotice – în ce constă diferenţa*? Este titlul unui articol accesat pe Internet. Explicaţia urmează: *prebiotic* se numeşte „procesul de stimulare a creşterii microflorei naturale a intestinului”; iar *probiotic* este „procesul de populare a intestinului cu microfloră din exterior”. Prefixarea este un indice al unei puternice polarizări semantice a

BDD-A22333 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)

elementului terminologic, atestat şi ca lexem aparte: în denumiri de preparate medicamentoase – *Biotics Ozone, Biotics Bab*y.

Adjectivul *abiotic* s-a format de la substantivul *abioză* „stare lipsită de viaţă” (1958); adjectivul *biotic* este atestat abia în *Dicţionarul de Neologisme* (1986), fiind angajat într-o relaţie de antonimie: *mediu abiotic* („lipsit de viaţă”) ≠ *mediu biotic* („vital”). Ulterior, prin conversiune, devine substantiv. În *Marele Dicţionar de Neologisme* (2000) este prezent cuvântul *biotică* „ramură a biologiei, studiul diferitelor aspecte calitative ale medicamente organismelor”.

Asistăm, de asemenea, la o lexicalizare a lui *bio-*: *Aociaţia Bio România, Produse Bio, Medicamente Bio* etc., în care acesta are sens de „natural”, „ecologic”.

b) **Sufixe**. *Biotină* – termenul este introdus în 1936 de către biochimistul german Fritz Kogl *et al*., care izolează din gălbenuşul de ou vitamina H (biotina) (Avramescu 90).
c) **Abrevieri.** Actualmente acronimia este un procedeu de formare a cuvintelor frecvent solicitat – *BioMed e*ste denumirea unei instituţii care promovează produse naturiste.
d) **Cuvinte latine.** *BioMedica* este o altă denumire a unui centru medical din Târgovişte, care s-a format prin asocierea < gr. *bios* „viaţă”+ < lat. *medicus, a, um* „medical”.
e) **Alte elemente terminologice.** *Biosmoză* < gr. *bios* „viaţă”+ < gr. *osmos* „împingere” „proces care are loc la nivel de membrana celulei”; termenul este utilizat în medicină, fiind neatestat în dicţionare.
f) **Lexeme autonome.** Sinonimele *bioprobă* (< gr. *bios* „viaţă”+ *probă*) şi *biotest* (< gr. *bios* „viaţă”+ *test*) denumesc procesul de testare a unei substanţe (preparat medicamentos, hormon etc.), pentru a determina acţiunea acesteia la nivel de celulă, ţesut, organism; desemnează o procedură de evaluare a unei substanţe prin măsurarea efectului său în celulele vii sau în organism. Termenii sunt frecvent utilizaţi în laboratoarele paraclinice; cu toate acestea în *DEX on line*, primul termen lipseşte, iar al doilea este prezent fără însă a fi explicat.
g) **Combinarea de componente ale dubletului**. Se atestă combinarea componentei latine cu cea grecească a dubletului – denumirea medicamentului ***Vitabiotics***, suplement nutritiv recomandat în rahitism, osteopatii etc.

Componentele dubletului formează termeni care se includ într-o relaţie de sinonimie: *longevitate* (< lat. *longus, a, um* + < lat. *vita, ae, f* „viaţă lungă”) şi *macrobiotică* (< gr. *makros* + < gr. *bios* „viaţă mare”). În *Culegerea de texte medicale* (61) atestăm „Longevitatea umană este stabilită în mod convenţional cu o limită inferioară de 85 de ani. Persoanele care depăşesc această vârstă sunt considerate *longevive* sau *macrobiote*”. În *DEX on line* termenul *macrobie* este prezent în rubrica sinonime pentru *longevitate* „viaţă lungă”, în timp ce *macrobiotica* este „ştiinţa şi arta prelungirii vieţii,…o preocupare veche conştientă a oamenilor” (*ibidem*).

O unitate „se realizează” sau „se manifestă” în variantele sale, primind determinări contextuale şi situaţionale (Coşeriu 166). Capacitatea unei unităţi lingvistice (aici, a „cultismelor” care formează „terminosistemul”) de a se acomoda diverselor necesităţi de denominaţie, în funcţie de variabilitatea inter-/intradisciplinară, este o capacitate de tip pragmatic.

Elementul terminologic (afixoidul) *bio- /-biotic;-bioză* este unul dintre cele mai reprezentative, formând aproximativ 242 de termeni utilizabili în diverse domenii de activitate (în biomedicină sunt atestaţi peste 140 de termeni) (Marcu 125-127). Valenţele elementului se explică prin faptul că în diferite conjuncţii formative acoperă cerinţele informaţionale solicitate

BDD-A22333 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)

de un domeniu sau altul. Această variabilitate determină modificări conceptuale prin restricţii / expansiuni semantice etc.

Tendinţa onomasiologică (concept → nume) de a denumi noutăţile tehnico-ştiinţifice în baza unităţilor lexicale deja existente în limbă (în plan pragmatic „formaţiunile savante" ţin de domeniul generalului prezentând invariante cu sens unitar şi concepte bine stabilite) produce integrări conceptuale noi. Solicitate în plan sintagmatic, în situaţia de a acoperi golul denominativ, acestea se realizează în variantele sale.

Astfel, sensul primar al elementului *bios* „viaţă" se menţine doar în 25 de termeni utilizabili în biologie, geografie, medicină; iar variaţiile semantice se înregistrează în restul 217 termeni: „se referă la procese vitale", „de natură biologică", „organe vitale" (biomedicină) – 128 de termeni; „mod de viaţă" (filosofie, psihologie) – 6 termeni; „organisme vii" (biologie, biochimie, geologie, astronautică, agronomie etc.) – 30 de termeni; „om, activitate umană" (cinematografie, uz general, transport, publicistică etc.) – 4 termeni; „substituent de organ vital" (medicină, biofizică etc.) – 2 termeni; „sănătate" (medicină) – 1 termen etc.

Olonimia este atestată în procesul de analiză a semnificaţiilor, pe care le comportă elementul *bio- /-biotic;-bioză* în funcţia sa denominativă: „viaţă" – sens primar (*întreg*) – „se referă la procese vitale", „de natură biologică", „organe vitale", „mod de viaţă", „organisme vii", „om, activitate umană", „substituent de organ vital" – sensuri înnobilate (*parte* care, în mod firesc, presupune „viaţa").

Variaţiile semantice sunt posibile fiind prezente restricţiile („organe vitale") sau/şi expansiunile de sens: „viaţă" → „mod de viaţă "→ „organism" → „om" → „sănătate" → „activitate"; „viaţă" → „proces vital "→ „organism" → „organ"→ „substituent de organ"; „viaţă" → „organism" → „biologie" → „de natură biologică".

Relaţia inversă „activitate" → „om"→ „organism" → „mod de viaţă" → „viaţă" se va include în relaţia de meronimie.

Trunchierile sunt omniprezente. Astfel, *bio-* din *biologie* formează derivate în care elementul nu mai deţine sens de „viaţă", dar de „biologie", „ceea ce se referă la biologie", adică păstrează sensul integru al cuvântului trunchiat: ex., *bionică*. În localitatea Dyton are loc primul congres de bionică, „o nouă ştiinţă care are drept scop aplicarea principiilor din biologie" (Avramescu 97).

Un alt exemplu este termenul *biocorie* „parte a biocenozei cu o durată de existenţă redusă, care apare ca urmare a unor condiţii favorabile", în care segmentul *bio-* concentrează semnificaţia cuvântului *biocenoză* (introdus de către T. A. Edison în 1877) (*ibidem* 72) „totalitate a organismelor vii, care populează un anumit mediu, formând cu el un tot unitar ".

Limita semantică a cuvântului alcătuit prin juxtapunerea elementelor savante (afixoide) depinde direct de numărul acestora:

1. *Biometrie* (< gr. *bios* „viaţă" + < gr. *metron* „măsură") „metodă de cercetare a organismelor şi organelor vii prin măsurători".
2. *Biosteriometrie (*< gr. *bios* „viaţă" + < gr. *stereos* „dur, ferm" + < gr. *metron* „măsură"*)* metodă de diagnostic prin care, cu ajutorul unui computer, se obţin din fotografiile bidimensionale ale corpului diagrame conţinând liniile de contur ale acestuia".

Astfel, fiecare segment lexical oferă noi nuanţări semantice, iar cuvântul format prin conjuncţie afixoidală este expresia a două tendinţe: a) subtilizarea, concretizarea anumitor entităţi ale realilor; şi b) economia verbală care dictează forma concisă a termenului.

BDD-A22333 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)

Concluzii. Peste o sută de dublete greco-latine formează terminologia medicală. În prezenta comunicare a fost supus unei analize complexe dubletul < lat. *vita, ae, f* şi < gr. *bios* „viaţă". Acesta este prezent în limbajul medical într-o relaţie de sinonimie absolută, dar cu o utilizare distinctă (niveluri redus / mediu/ sporit de specializare). Componentele greceşti evoluează în elemente terminologice (afixoide) şi formează termenii de circulaţie internaţională.

Referinţe bibliografice

Avramescu, Aurel. *Dicţionar Cronologic al Ştiinţei şi Tehnicii Universale*. Bucureşti: Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedie, 1979.

Bârlea, Gheorghe. *Introducere în studiul latinei creştine*. Bucureşti: Editura Grai şi Suflet – cultura naţională, 2000.

Cottez, Henri. *Dictionnaire de structures savant: Eléments et modèle de formation, 2-e ed. revue et complétée*. Paris: Robert, 1980.

Dauzat, Albert. *Dictionnaire étymologique de la langue française.* Paris: Librairie Larousse, 1938.

Dicţionar Cronologic de Medicină şi Farmacie./Sub îngrijirea lui G. Brătescu. Bucureşti: Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedie, 1975.

Marcu, Florin, Maneca, Constantin. *Dicţionar de Neologisme*. Bucureşti: Ed. Acad. Române, 1986.

Marcu, Florin. *Marele Dicţionar de Neologisme*. Bucureşti: Editura Saeculum I.O., 2000.

Melnic, Vasile. *Aspecte umaniste ale limbii latine*, Chişinău, 2000.

---. *Terminologia clinică în limba latină*. Chişinău: Casa Limbii Române, 2002.

UMF IAŞI, *Culegere de texte. Medicină Generală, Stomatologie, Farmacie, anul I-II*. Iaşi, 1990.

Piaget Jean 15 Mitologia www.docstoc.com › Education› High School

http:// w-+ww.poezie.ro/index.php/poetry/31738/**VIATA_LUMI**

BDD-A22333 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:46 UTC)